

SINIF ÖĞRETMENLİĞİ VE PEDAGOJİK FORMASYON PROGRAMI ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖĞRETMENLİK ÖZ-YETERLİK İNANÇLARI¹

Cemalettin İPEK² ve İrfan Nihan DEMİREL³

Özet

Bu araştırmanın amacı Sınıf Öğretmenliği ve Pedagojik Formasyon Programlarına devam etmekte olan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesidir. Rize Üniversitesinde farklı programlara devam etmekte toplam 407 öğretmen adayı ile yürütülen çalışmada veri toplama aracı olarak, Ohio Öğretmen Yetkinlik Ölçeği'nin Baloğlu ve Karadağ (2008) tarafından Türkçeye uyarlanan formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının cinsiyetlerine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ayrıca, Pedagojik Formasyon Programına mezun durumda katılan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının, tüm boyutlarda Sınıf Öğretmenliği Programına devam eden öğretmen adayları ile Pedagojik Formasyon Programına Fen-Edebiyat Fakültesinden katılan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Sınıf öğretmeni adayı, pedagojik formasyon programı, öz-yeterlik inancı

PRESERVICE TEACHERS' SELF-EFFICACY BELIEFS; COMPARING PRIMARY TEACHER EDUCATION AND PEDAGOGICAL FORMATION PROGRAMS

Abstract

This research aims to investigate the self-efficacy beliefs of the pre-service teachers attending to the primary teacher education and pedagogical formation programs. The study was applied to 407 pre-service teachers in Rize University. The Turkish form of the Ohio State Teacher Efficacy Scale was used as data gathering instrument. The study results revealed that the self-efficacy beliefs of the pre-service teachers did not differ statistically according to gender. However the study results indicated that the pre-service teachers attaining to the pedagogical formation program had higher self-efficacy beliefs level than the pre-service teachers of primary teacher education program.

Key words: Pre-service primary teachers, pedagogic formation program, teachers self-efficacy beliefs.

¹ 8-10 Eylül 2011 tarihleri arasında Burdur'da düzenlenen 20. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayında sözel bildiri olarak sunulmuş olup tam metin olarak herhangi bir yerde yayınlanmamıştır.

² Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, cemalettinipek@yahoo.com

³ Arş. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, i.nihandemirel@hotmail.com

1. GİRİŞ

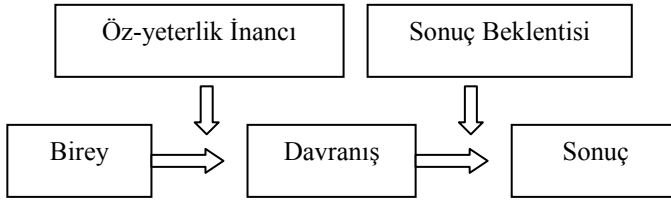
Eğitim sistemimizde öğretmen yetiştirme konusu her zaman tartışılan bir konu olmuştur. Öğretmenlerin hangi kurumlarda ve nasıl yetiştirileceği konusunda, ne eğitimciler arasında ne de eğitim sisteminden sorumlu yöneticiler arasında bugüne kadar tam bir uzlaşma sağlanamamıştır. Bu konuda süregelen tartışmalarda, öğretmenlerin sadece Eğitim Fakültelerinde mi yetiştirilmeleri gerektiği, yoksa başta Fen-Edebiyat ve İlahiyat Fakülteleri olmak üzere diğer fakültelerde de yetiştirilip yetiştirilemeyeceği hususu ön plana çıkmaktadır. Eğitim tarihimizde, yetiştirdiğimiz öğretmenlerin niteliği, bir başka ifadeyle öğretmenlerimizi çağın gereklerine göre yetiştirip yetiştiremediğimiz konusu, “öğretmen hangi fakültede yetiştirilmeli” tartışması kadar ele alınmamaktadır. Bu çalışmada, öğretmen eğitiminin niteliğine vurgu yapan *öğretmenlik öz-yeterlik inancı* konusu ele alınmaktadır.

Öz-yeterlik inancı kavramının bilimsel alanyazına sosyal-bilişsel öğrenme kuramının savunucusu Albert Bandura tarafından kazandırıldığı bilinmektedir. Bandura (1981) bu kavramı *bireyin gelecekte yapmak durumunda kalacağı karmaşık, öngörülemez ve stresli bir işi ne kadar başarılı bir şekilde organize edip yürütebileceğine yönelik yargıları* şeklinde tanımlamıştır. Bandura’ya (1994) göre, öz-yeterlik inancı bireyin nasıl düşünüp hissettiğini, kendini nasıl motive edip nasıl davrandığını belirlemektedir. Bir başka ifadeyle öz-yeterlik inancı, bireyin bir zorlukla karşılaştığında bir eyleme geçip geçmeyeceğini, bu zorluğun üstesinden gelebilmek için göstereceği çabayı ve bu zorluğa karşı direncini belirlemektedir. Bu nedenle, bireyin öz-yeterlik algısı ne kadar yüksekse zorlukla mücadelede o kadar fazla çaba sarf edecektir. Bununla birlikte, bireyin bir iş için gerekli olan performansı sergileyebilmesi için öz-yeterlik algısı tek başına yeterli değildir. Bireyin, sahip olduğu öz-yeterlik inancının yanında o iş için gerekli yetenek ve motivasyona da sahip olması gerekir (Bandura, 1977).

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik inançlarını incelemeye önce, onların gelecekte kendilerine verilecek bir görevi yapabilmelerinde bu kadar öneme sahip olan öz-yeterlik inancının nasıl geliştiği konusuna açıklık getirmek gerekmektedir. Bireyin öz-yeterlik inancını belirleyen faktörler, bireyin performans sergileme becerisi, geçmiş deneyimleri, bireye başkaları tarafından yapılan sözel telkinler ve bireyin psikolojik durumu şeklinde sıralanmaktadır (Bandura, 1977; Schunk ve Pajares, 2002; Palmer, 2006; Cone, 2009). Bu faktörlerden en etkili olanı bireyin kendi yaşantısı yoluyla kazandığı deneyimlerdir (Bıkmaz, 2004). Çünkü bireyin yaptığı bir etkinlikte kendini başarılı ya da başarısız hissetmesi, ona gelecekte yapacak olduğu benzer bir işteki performansı hakkında bir ön bilgi verecektir. Dolayısıyla, başarı ile sonuçlanan deneyimler, bir yandan bireyin kendisine olan güvenini artıracak, diğer yandan da onun gelecekte yapacağı işlere güdülenmesini sağlayacaktır (Yılmaz, 2007). Öz-yeterlik inancının, bireyin kendi için belirleyeceği amacı, o amaca ulaşmak için sergileyeceği çabayı ve bu süreçte karşılaşacağı zorluklarda göstereceği direnci etkilediğine göre (Zimmerman, Bandura ve Martinez-Pons, 1992.) öz-yeterlik inancının bireyin belli bir görev için gerekli performansı sergileyip sergileyemeyeceğini belirleyeceğini söylemek de mümkündür. Öz-yeterlik

inancı ile ilgili bu tespitler göz önünde bulundurulduğunda, öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik inancının gelişmesinde hizmet öncesi eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır.

Bireylerin sahip olduğu yeterlik inancı, sonuç beklentisi ve öz-yeterlik gibi iki ayrı yapıdan oluşan bilişsel bir süreci kapsamaktadır. Bu nedenle öz-yeterlik inancı, bireyin belli bir davranışı sergiledikten sonra o davranışının sonuçlarına ilişkin beklentileri (sonuç beklentisi: outcome expectation) ile karıştırılmamalıdır. Çünkü sonuç beklentisi bireyin sergilemiş olduğu bir davranışın ortaya çıkaracağı sonuçlara ilişkin tahminini ifade ederken, öz-yeterlik inancı birey henüz herhangi bir davranış sergilemeden önce ileride sergilemesi muhtemel olan bir davranışın sonucuna yönelik kanaatini ifade etmektedir. Öz-yeterlik inancı ile sonuç beklentisi arasında ki bu fark, Bandura (1977) tarafından da ifade edildiği gibi, Şekil 1'de özetlenmektedir.

Şekil 1. *Öz-Yeterlik İnancı ve Sonuç Beklentisi İlişkisi*

Özetle öz-yeterlik inancı, bireyin belirli bir görevi gerçekleştirmek için henüz herhangi bir davranış sergilemeden önce böyle bir görevi ne kadar gerçekleştirebileceğine yönelik kanaatini ifade etmektedir. Sonuç beklentisi ise bireyin belirli bir görevi gerçekleştirmek için sergilemiş olduğu davranışın hangi sonuçlarına ilişkin beklentileri olarak ifade edilebilir. Buna göre, bir öğretmen adayının, daha göreve başlamadan önce, öğretmenlik mesleğine başladığında bu meslekte ne kadar başarılı olacağına yönelik kanaatinin onun öz-yeterlik inancını oluşturduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarının başarılı bir şekilde yetiştirilebilmesi için onlara eğitim kurumlarında verilen eğitim-öğretimin niteliği tek başına yeterli değildir. Öğretmen adaylarına, hizmet öncesi eğitimleri sırasında gerekli bilgi, beceri ve teknik donanımın yanında, zorluklarla mücadele etme becerisi ve ileride kendilerine verilecek görevleri başarılı bir şekilde gerçekleştirebilme inancı da kazandırılmalıdır. Hiç kuşkusuz, öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının gelişmesinde, hizmet öncesi eğitimleri sırasındaki deneyimleri, öğretim elemanlarının bu konuda onlara yapacakları telkinler ve onlara sunulan olumlu eğitim ortamları belirleyici olmaktadır. Hizmet öncesi eğitim, bu yönüyle, öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının gelişiminde önemli rol oynamaktadır.

Bilindiği gibi, eğitim sistemimizde öğretmen adayları farklı hizmet öncesi eğitim sürecinden geçmekte, Eğitim Fakülteleri dışında, pedagojik formasyon programı yolu ile de öğretmen yetiştirilmektedir. Bununla birlikte, öğretmen yetiştirme sistemi konusunda yapılan tartışmalarda genelde Eğitim Fakülteleri ile Fen-

Edebiyat Fakülteleri bu tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Bu araştırmada, eğitim sistemimizde öğretmen yetiştirme konusuna bir başka pencereden bakılmakta, son günlerde yine gündemde olan Fen- Edebiyat ve Eğitim Fakültesi karşılaştırması bir başka yönden ele alınmaktadır. Araştırmada bu iki fakültede öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik inançları karşılaştırılmaktadır. Öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterlik inançlarının, mesleğe başladıklarındaki performanslarının bir göstergesi olacağı göz önünde bulundurulduğunda, araştırma sonuçlarının öğretmen yetiştirme sistemimizin niteliği konusunda yapılacak değerlendirmelere katkı sağlaması beklenmektedir. Öte yandan, öz-yeterlikle ilgili alanyazın göz önünde bulundurulduğunda, hizmet öncesi eğitimlerini Eğitim Fakültesinde alan öğretmen adayları ile pedagojik formasyon programına devam eden öğretmen adaylarının öğretmenlik öz-yeterlik inançlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi özgün bir konu olarak gözükmektedir.

Amaç

Bu araştırmada Sınıf Öğretmenliği ve Pedagojik Formasyon Programlarına devam etmekte olan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca araştırmada öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının cinsiyetlerine ve devam ettikleri programlara bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı da belirlenmeye çalışılmıştır.

2. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, evreni ve örneklemini, verilerin toplanması ve çözümlenmesi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimleyerek, standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmak ve olaylar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarabilmek amacıyla genel tarama modelinde betimsel olarak yürütülmüştür (Çepni, 2007; Karasar, 2009).

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, Rize Üniversitesi Eğitim Fakültesine devam etmekte olan sınıf öğretmeni adayları ile Rize Üniversitesi tarafından verilmekte olan Pedagojik Formasyon Programına kayıtlı öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmada, bu evrenden uygun örnekleme yöntemi ile gönüllülük esasına göre, Eğitim Fakültesinin son sınıfında öğrenim görmekte olan 152 sınıf öğretmeni adayı ile Pedagojik Formasyon Programına Fen-Edebiyat Fakültesinin farklı programlarından katılan 140 öğretmen adayı ve bu programa mezun durumunda katılmakta olan 115

öğretmen adayı örnekleme olarak belirlenmiştir. Örnekleme giren öğretmen adaylarının programlara ve cinsiyete göre dağılımları Tablo 1’de verilmektedir:

Tablo 1. Araştırmanın Örnekleme

Bölüm	N	Cinsiyet	N
Sınıf Öğretmenliği	152	Kız	94
		Erkek	58
Fen-Edebiyat	140	Kız	95
		Erkek	45
Mezun	115	Kız	80
		Erkek	35
Toplam	407		407

2.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Tschannen-Moran ve Woolfolk-Hoy (2001) tarafından geliştirilmiş olan *Ohio Öğretmen Yetkinlik Ölçeği*’nin Baloğlu ve Karadağ (2008) tarafından Türkçeye uyarlanan formu kullanılmıştır. Orijinalinde üç boyuttan oluşan ölçeğin Baloğlu ve Karadağ (2008) tarafından Türkçeye uyarlanan formu, açımlayıcı faktör analizi ile yönlendirme, davranış yönetimi, motivasyon, öğretim becerisi ve ölçme-değerlendirme olmak üzere 5 boyutta yapılandırılmıştır. Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları, alt boyutlar için ,66 ile ,79 arasında değişirken, ölçeğin tamamı için ,90 olarak hesaplanmıştır (Baloğlu ve Karadağ, 2008). Ölçek üzerinde yeniden açımlayıcı faktör analizi yapmaya gerek duyulmamış; toplanan veriler üzerinde doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, ölçekte yer alan maddeler, orijinal formunda olduğu gibi “öğrenci katılımı”, “öğretim stratejileri” ve “sınıf yönetimi” olmak üzere üç boyut altında toplanmıştır.

Ölçekler üzerinde, AMOS programında yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucuna ilişkin istatistikler (uyum istatistikleri) Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Uyum İstatistikleri

Uyum İndeksi	Öz-yeterlik	
	Değer	Düzye
χ^2 /df	1.673	Mükemmel
GFI	,94	İyi
CFI	,92	İyi
TLI	,91	İyi
RMSEA	,04	İyi
LO 90	,03	-
HI 90	,05	-
SRMR	,04	İyi

İlgili alanyazında vurgulandığı gibi, χ^2 /df oranınının 3'ün altında olması uyumun mükemmel olduğunu; CFI'nin ,90'ın üzerinde olması iyi uyumu; RMSEA ve SRMR'nin ,80'den küçük olması iyi uyumu; GFI'nin ,90'ın üzerinde olması iyi uyumu göstermektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Söz konusu uyum indeksleri, yetkinlik ölçeği üzerinde yapılan doğrulayıcı faktör analizinin kabul edilebilir olduğunu göstermektedir.

Veri analizinde her bir boyut için ayrı ayrı aritmetik ortalamalar hesaplanmış, bu ortalamaların öğretmen adaylarının cinsiyetlerine bağlı olarak farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için t-testi yapılmıştır. Öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarını yansıtan aritmetik ortalamaların devam edilen programa bağlı olarak farklılaşp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analiziyle (ANOVA), gruplar arası farkın kaynağı ise Tukey testi ile belirlenmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda öğretmen adaylarının ölçekte yer alan ifadelere verdikleri tepkiler, “hiç yeterli değilim”, “çok az yeterliyim”, “biraz yeterliyim”, “oldukça yeterliyim” ve “tamamen yeterliyim” şeklinde puanlandırılmıştır. Öğretmen adaylarının öz-yeterliklerini belirlemek amacıyla kullanılan derecelendirmeler Tablo 3 dikkate alınarak düzenlenmiştir.

Tablo 3. Öz-yeterlik Ölçeği Puan Aralığı

Derecelendirme	Puan	Puan Aralığı
Hiç Yeterli Değilim	1	1,00–1,79
Çok Az Yeterliyim	2	1,80–2,59
Biraz Yeterliyim	3	2,60–3,39
Oldukça Yeterliyim	4	3,40–4,19
Tamamen Yeterliyim	5	4,20–5,00

3. BULGULAR

Bu bölümde, araştırma verilerinden elde edilen bulgulara ve tartışmalara yer verilmiştir. Her bir alt faktörün standart sapma ve aritmetik ortalama değerlerine ilişkin betimsel istatistikler incelenmiş ve aritmetik ortalama değerlerine bağlı olarak öğretmen adaylarının öz-yeterliklerinin, yetkinlik ölçeğine verdikleri tepkiler bazında oldukça olumlu olduğu görülmüştür. Araştırmanın alt faktörlerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 4’ de verilmiştir.

Tablo 4. *Betimsel İstatistikler*

Boyut	N	\bar{X}	SS
Öğrenci Katılımı	407	3,87	,412
Öğretim Stratejileri	407	3,88	,466
Sınıf Yönetimi	407	3,89	,438

Tabloda görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının öğretmenlik öz-yeterlik inançlarını gösteren aritmetik ortalamalar her üç boyutta da birbirine çok yakın ve *oldukça yeterliyim* düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuç öğretmen adaylarının öğretmenlik öz-yeterlik algılarının öz-yeterlik inancının her üç alt boyutta da aynı düzeyde (*oldukça yeterliyim*) olduğunu göstermektedir.

Öz-Yeterlik İnançları ve Cinsiyet Arasındaki İlişki

Öğretmen adaylarının yetkinlik ölçeğine verdikleri tepkiler, cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılarak t-testi yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 5’ de gösterilmiştir.

Tablo 5. *Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine Göre Öz-yeterlik Puanlarının t Testi Sonuçları*

Boyut	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	p
Öğrenci Katılımı	Kız	269	3,89	,383	1,341	,181
	Erkek	137	3,83	,463		
Öğretim Stratejileri	Kız	269	3,89	,450	,681	,497
	Erkek	137	3,86	,498		
Sınıf Yönetimi	Kız	269	3,62	,440	,867	,387
	Erkek	137	3,58	,357		
Toplam	Kız	269	3.89	.357	.867	.387
	Erkek	137	3.86	.404		

Tablo 5 'de farklı bölümlerde öğrenim gören öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre öğretmenlik öz-yeterlik puanlarının t testi sonuçları gösterilmiştir. Alt faktörler bazında öğretmen adaylarının öz-yeterlik puanları cinsiyetleri doğrultusunda incelendiğinde “oldukça yeterliyim” şeklinde bir öz-yeterliğe sahip oldukları ve öz-yeterlik inançlarının istatistiksel olarak $p < .05$ düzeyinde manidar olmadığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle öğretmen adaylarının öz-yeterlik puanlarının cinsiyetleri doğrultusunda değişmediği ve cinsiyetin öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançları üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Öğrenim Görülen Programa Göre Öz-Yeterlik İnançları

Öğretmen adaylarının yetkinlik ölçeğine verdikleri tepkiler, öğrenim görülen program bazında karşılaştırılarak varyans analizi yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Öğrenim Görülen Programa Göre Öz-yeterliklerinin Karşılaştırılması

Boyut	Bölüm	N	\bar{X}	SS	Sd	F	p	Fark
Öğrenci Katılımı	1. S.Öğretmeni	152	3,82	,423	404	5,473	,005	3>1 3>2
	2. Fen-Edebiyat	140	3,84	,389				
	3. Mezun	115	3,98	,408				
	Toplam	407	3.87	.412				
Öğretim Stratejileri	1. S.Öğretmeni	152	3,81	,469	404	6,173	,002	3>1 3>2
	2. Fen-Edebiyat	140	3,86	,462				
	3. Mezun	115	4,00	,448				
	Toplam	407	3.88	.466				
Sınıf Yönetimi	1. S.Öğretmeni	152	3,45	,381	404	32,641	,000	2>1 3>1 3>2
	2. Fen-Edebiyat	140	3,59	,380				
	3. Mezun	115	3,83	,385				
	Toplam	407	3.61	.411				
Toplam	1. S.Öğretmeni	152	3,82	,377	404	7,270	.001	3>1 3>2
	2. Fen-Edebiyat	140	3,85	,354				
	3. Mezun	115	3,99	,372				
	Toplam	407	3,88	,373				

Tablo 6’ da farklı bölümlerde öğrenim gören öğretmen adaylarının öz-yeterliklerinin okudukları bölümler bazında anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Tabloda görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının öze-yeterlik inançları her üç alt boyutta da öğrenim görülen programa bağlı olarak farklılaşmaktadır. Söz konusu farklılığın hangi gruplar arasında gerçekleştiğini belirlemek amacıyla, varyans analizine bağlı olarak yapılan Tukey testi yapılmıştır. Bu test sonuçlarına bakıldığında, öz-yeterlik inancının tüm boyutlarında, formasyon programına mezun durumda devam eden (lisans programını tamamladıktan sonra formasyon programına kayıt yaptırmış) öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının sınıf öğretmenliği programına devam eden öğretmen adayları ile formasyon programına fen-edebiyat fakültesinden gelen öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Öte yandan, öz-yeterlik inancının sınıf yönetimi alt boyutunda formasyon programına fen-edebiyat fakültesinden gelen öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının sınıf öğretmenliği programına devam etmekte olan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarından daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Kısaca, Tablo 6 incelendiğinde, mezunların öğretmenlik öz-yeterlik inançlarının tüm alt boyutlarda; Sınıf Öğretmenliği ve Fen-Edebiyat bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, Fen-Edebiyat bölümü öğretmen adaylarının öğretmenlik öz-yeterlik inançları sınıf yönetimi alt boyutunda, Sınıf Öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarından daha yüksek çıktığı gözlenmektedir.

4. TARTIŞMA

Öğretmen öz-yeterlik inancı üzerine yapılan geçmiş araştırmalar incelendiğinde, bu araştırmada ulaştığımız sonuçla örtüşen araştırma sonuçlarına rastlandığı gibi, bu araştırmada ulaştığımız sonuçlardan farklı sonuçlar veren araştırmalar da bulunmaktadır. Örneğin, Üstüner ve diğerleri (2009) ile Saracaloğlu ve Yenice (2009) öğretmenlerin öz-yeterlik algıları üzerine yaptıkları araştırmada, öğretmenlerin öz-yeterlik algılarının cinsiyete bağlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Azar (2010) tarafından ortaöğretim fen bilimleri ve matematik öğretmeni adayları üzerinde yapılan araştırmada öz-yeterlik inançlarının öğretmen adaylarının cinsiyetine bağlı olarak farklılaşmadığı gözlenmiştir. Söz konusu araştırma sonuçlarının bu araştırmada ulaştığımız sonuçlarla örtüştüğü görülmektedir. Diğer taraftan, Özdemir (2008) ile Gürbüzürk ve Şad (2009) araştırmalarında öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının cinsiyete göre, bayanların lehine farklılaştığı sonuçlarına ulaşmışlardır. Özdemir (2008) tarafından sınıf öğretmeni adaylarının öğretim sürecine ilişkin öz-yeterlik inançları üzerine yapılan araştırmada ise kız öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının erkek öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan, Korkut ve Babaoğlu (2012) tarafından sınıf öğretmenleri üzerinde yapılan araştırmada erkek öğretmenlerin öz-yeterlik inançlarının kadın öğretmenlerin öz-yeterlik inançlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Söz konusu araştırmaların sonuçlarının ise bu araştırmada ulaşılmış olduğumuz sonuçlarla örtüşmediği görülmektedir. İlgili literatür

incelendiğinde görüldüğü gibi, cinsiyet faktörünün öğretmenlik öz-yeterlik inançları üzerindeki etkisi farklılık göstermektedir. Söz konusu araştırmalarda, cinsiyetin öz-yeterlik üzerindeki etkisinin okul düzeyi ve bransa bağlı olarak değişiklik gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu araştırmada cinsiyet karşılaştırması farklı branşlardaki öğretmen adayları üzerinde birlikte yapılmıştır. Cinsiyetin öz-yeterlik inancı üzerindeki etkisini daha net olarak belirleyebilmek için bu karşılaştırmanın branşlar üzerinde ayrı ayrı yapılması daha uygun olacaktır.

Pedagojik Formasyon Programına mezun durumda katılan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının Sınıf Öğretmenliği Programına devam eden öğretmen adayları ile Pedagojik Formasyon Programına Fen-Edebiyat Fakültesinden katılan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarından istatistiksel olarak daha yüksek olması dikkat çekmektedir. Bu sonuç, mezun durumda olan öğretmen adaylarının birçoğunun, öğretmenlik sertifikaları olmadığı için, uzun yıllardır öğretmen olarak atanamadıkları halde dersanelerde öğretmen olarak çalışıyor olmalarına bağlanabilir. Diğer taraftan Sınıf Öğretmenliği Programına devam eden öğretmen adayları ile Pedagojik Formasyon Programına Fen-Edebiyat Fakültesinden katılan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının genelde aynı düzeyde gerçekleşmiş olması dikkat çekici ve açıklanması zor bir durum oluşturmaktadır. Bu konuda daha önce yapılmış olan araştırmalar incelendiğinde bu araştırmanın sonucu ile benzer ve farklı sonuçlar veren araştırmaların bulunduğu görülmektedir.

Yılmaz ve Çokluk-Bökeoğlu (2008) ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin yeterlikleri üzerine yaptıkları araştırmada, sınıf öğretmenleri ile branş öğretmenlerinin öğretim yeterliklerinin farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Aksu (2008) tarafından yapılan araştırmada ise Sınıf Öğretmeni, Fen Bilgisi ve Okul Öncesi öğretmen adaylarının matematik öğretimine ilişkin öz-yeterlik algılarının istatistiksel olarak farklılaşmadığı gözlenmiştir. Gürbütürk ve Şad (2009) ise araştırmalarında, beden eğitimi, müzik eğitimi ve sanat eğitimi gibi branş öğretmen adaylarının öğretmen yeterlik puanlarının, göreceli olarak sınıf öğretmen adaylarının puanlarından; sınıf öğretmeni adaylarının yeterlik puanlarının ise İngilizce, Fen Bilgisi ve İlköğretim Matematik öğretmen adaylarının puanlarından daha yüksek çıktığı sonuçlarına ulaşmıştır. Demirel ve İpek (2011) ise, Resim-İş ve Sınıf Öğretmeni adaylarının Görsel Sanatlar öğretimine ilişkin öz-yeterliklerini karşılaştırdıkları çalışmalarında Resim-İş öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının, Sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarına göre, Görsel Sanatlar öğretimine ilişkin öz-yeterliklerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Sabancı ve Şahin (2006) tarafından yapılan ve farklı branşlardan atanan sınıf öğretmenlerinin yeterlik düzeylerinin incelendiği araştırmada, farklı branşlardan atanan sınıf öğretmenlerinin kendilerini, ilköğretim müfettiş ve yöneticileri ile sınıf öğretmenlerinin onlar hakkındaki düşüncelerinden daha yeterli gördükleri gözlenmiştir. Gelen ve Özer (2008)' in çalışmalarında ise, öğretmen adaylarının, görev yapmakta olan öğretmenlerden daha çok öğretmenlik mesleği genel yeterliğine sahip olduklarını düşündükleri gözlenmiştir. Bir başka ifadeyle, öğretmen adaylarının öğretmenlere oranla daha yüksek derecede mesleki yeterliğe sahip olduklarını düşündükleri görülmüştür. Çapri ve Çelikkaleli (2008) tarafından yapılan araştırmada,

sınıf öğretmeni adaylarının mesleki yeterlik inançlarının elektronik eğitimi ve bilgisayar eğitimi programlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının inançlarından daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte, Türkçe öğretmeni adaylarının mesleki yeterlik inançları sınıf öğretmeni adaylarının yeterlik inançlarından göreceli olarak daha yüksek çıkmıştır. Fakültelere göre karşılaştırma yapıldığında ise Eğitim Fakültesinde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançlarının Teknik Eğitim Fakültesinde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının yeterlik inançlarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Kan ve Çapri (2008) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin kişiler arası öz-yeterlik inançları sınıf yönetimi, meslektaş desteği ve yönetici desteği olmak üzere üç boyutta incelenmiştir. Araştırma sonucunda sınıf yönetimi boyutunda bayan öğretmenlerin öz-yeterlik inançlarının erkek öğretmenlerin öz-yeterlik inançlarından istatistiksel olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. Aynı araştırmada 21-30 yaş grubunda yer alan öğretmenlerin öz-yeterlik inançlarının tüm boyutlarda daha üst yaş gruplarında yer alan öğretmenlerin öz-yeterlik inançlarından daha düşük olduğu gözlenmiştir. Yine aynı araştırmada öğretmenlerin öz-yeterlik inançlarının sadece yönetim desteği boyutunda, eğitim fakültesi mezunları lehine, mezun olunan lisans programına bağlı olarak farklılaştığı, diğer boyutlarda ise farklılaşmadığı görülmüştür.

Azar (2010) tarafından ortaöğretim öğretmenleri ile aday öğretmenlerin fen öz-yeterlik inançları üzerine yapılan karşılaştırmalı araştırmada, eğitim fakültesindeki öğretmen adayları ile eğitim fakültesinden mezun olan öğretmenlerin öz-yeterlik inançlarının fen edebiyat ve mühendislik fakültesindeki öğretmen adayları ve bu fakültelerden mezun olan öğretmenlerin öz-yeterlik inançlarından daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Çakır, Kan ve Sünbül (2006) tarafından Eğitim Fakültesi öğretmenlik meslek bilgisi programı ile tezsiz yüksek lisans programına devam eden öğretmen adaylarının tutum ve öz-yeterliklerinin incelendiği araştırmada, sosyal alan öğretmen adaylarının öz-yeterliklerinin fen ve matematik alanı öğretmen adaylarının öz-yeterliklerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmada öğretmen adaylarının öz-yeterlik algılarının cinsiyete bağlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür.

Gençtürk ve Memiş (2010) tarafından ilköğretim öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları ile iş doyumlarının incelendiği araştırmada öğretmenlerin öz-yeterlik algılarının cinsiyete bağlı olarak farklılaşmadığı, ancak diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlerin öz-yeterlik algılarının eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin öz-yeterlik algılarından göreceli olarak daha yüksek çıktığı görülmüştür. Şahin-Taşkın ve Hacıömeroğlu (2010) tarafından sınıf öğretmeni adaylarının öz-yeterlik inançları üzerine yapılan araştırmada öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının cinsiyetlerine bağlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Özbey ve Alisinanoğlu (2009) tarafından okulöncesi öğretmenlerinin fen etkinliklerine ilişkin yeterliklerini incelemek amacıyla yapılan araştırmada öğretmenlerin yeterliklerinin mezun oldukları okul türüne (çocuk gelişimi, okul öncesi, açık öğretim) göre farklılaşmadığı görülmüştür.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Öz-yeterlik inançlarının öğretmen adaylarının cinsiyetlerine bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı gözlenmiştir.
2. Pedagojik Formasyon Programına mezun durumda katılan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançları, her üç boyutta Sınıf Öğretmenliği Programına devam eden öğretmen adayları ile Pedagojik Formasyon Programına Fen-Edebiyat Fakültesinden katılan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarından istatistiksel olarak daha yüksek çıkmıştır.
3. Öğretmenlik öz-yeterlik inancının sınıf yönetimi boyutunda ise Pedagojik Formasyon Programına Fen-Edebiyat fakültesinden katılan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançları Sınıf Öğretmenliği Programına devam eden öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarından istatistiksel olarak daha üst düzeyde gerçekleşmiştir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir;

* Araştırmada, sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik öz-yeterlik inançlarının pedagojik formasyon programına devam etmekte olan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarından daha düşük çıkmış olmasından hareketle, Eğitim Fakültelerinin sınıf öğretmenliği programının irdelenmesi gerekmektedir.

* Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik öz-yeterlik inançlarının, öğretim stratejileri ve sınıf yönetimi alt boyutlarında, pedagojik formasyon programına devam etmekte olan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarından daha düşük olması, Eğitim Fakültesi programlarında yer alan sınıf yönetimi ve öğretim derslerinin teori ve uygulama saatleri açısından gözden geçirilmesi gerekmektedir.

* Öğretmen yetiştirme sisteminde yeniden bir değişikliğe gidilmeden önce, geçen yıllarda uygulanmaya başlanan formasyon programının etkililiğine yönelik karşılaştırmalı araştırmalara önem verilmelidir.

* Pedagojik formasyon programına mezun durumda katılan öğretmen adaylarının öğretmenlik öz-yeterlik inançlarının, bu programa fen-edebiyat fakültesinden katılan öğretmen adayları ile sınıf öğretmeni adaylarının öz-yeterlik inançlarından her üç boyutta da daha yüksek çıkmış olmasının nedenlerini belirlemek üzere daha ayrıntılı araştırmalar yapılmalıdır.

6. KAYNAKÇA

- Aksu, H. H. (2008). Öğretmen adaylarının matematik öğretimine yönelik öz-yeterlik inançları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 161-170.
- Azar, A. (2010). In-service and pre-service secondary science teachers' self-efficacy beliefs about science teaching, *Educational Research and Reviews*, 5(4), 175-188.
- Azar, A. (2010). Ortaöğretim fen bilimleri ve matematik öğretmeni adaylarının öz-yeterlik inançları. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 235-252.

- Baloğlu, N. ve Karadağ, E. (2008). Öğretmen yetkinliğinin tarihsel gelişimi ve Ohio Öğretmen Yetkinlik Ölçeği: Türk kültürüne uyarlama, dil geçerliği ve faktör yapısının incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 56, 571-606.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
- Bandura, A. (1981). Self-referent thought: A developmental analysis of self-efficacy, cited in Montcalm, D. M. (1999). Applying Bandura's theory of self-efficacy to the teaching of research. *Journal of Teaching in Social Work*, 19(1), 93-107.
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachandran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* (Vol. 4, pp. 71-81). New York: Academic Press. (Reprinted in H. Friedman [Ed.], *Encyclopedia of mental health*. San Diego: Academic Press, 1998).
- Bıkmaz, F. (2004). "Sınıf Öğretmenlerinin Fen Öğretiminde Öz Yeterlilik İnancı" Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Milli Eğitim Dergisi*, 161.
- Cone, N. (2009). Preservice elementary teachers' self-efficacy beliefs about equitable science teaching: does service learning make a difference?. *Journal of Elementary Science Education*, 21(2), 25-34.
- Çakır, Ö., Kan, A. ve Sünbül, Ö. (2006). Öğretmenlik meslek bilgisi ve tezsiz yüksek lisans programlarının tutum ve öz-yeterlik açısından değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 36-47.
- Çapri, B. ve Çelikkaleli, Ö. (2008). Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelenmesi. *İnönü üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 33-53.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. (3. Baskı). Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik; SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, İ. N. ve İpek C. (2011). Resim-İş ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Görsel Sanatlar Öğretimine İlişkin Öz-Yeterlik İnançları. *I. Uluslararası Sanat Sempozyumu*, 17-21 Ekim, s:195-204. Ankara: Gazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi.
- Gelen, İ. ve Özer, B. (2008) Öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine sahip olma düzeyleri hakkında öğretmen adayları ve öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 39-55.
- Gençtürk, A. ve Memiş, A. (2010). İlköğretim okulu öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları ve iş doyumlarının demografik faktörler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(3), 1037-1054.
- Gürbüzürk, O. ve Şad, S. N. (2009). Student teachers' beliefs about teaching and their sense of efficacy: a descriptive and comparative analysis. *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 10(3), 201-226.
- Kan, A. ve Çapri B. (2008). Öğretmenlerin kişilerarası öz-yeterlik inançlarının cinsiyet, yaş, mezun olunan okul ve medeni durum açısından değerlendirilmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 7(14), 177-198.

- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (20. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özbey, S. ve Alisinanoğlu, F. (2009). Okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin fen etkinliklerine ilişkin yeterliklerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 1-18.
- Özdemir, M. S. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretim sürecine ilişkin öz-yeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 54, 277-306.
- Korkut, K. ve Babaoğlu, E. (2012). Sınıf öğretmenlerinin öz-yeterlik inançları. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 8(16), 269-282.
- Özdemir, S.M. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretim sürecine ilişkin öz-yeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 54, 277-306.
- Palmer, D. (2006). Durability of changes in self-efficacy of preservice primary teachers. *International Journal of Science Education*, 28(6), 655-671.
- Sabancı, A. ve Şahin, A. (2006). Farklı branşlardan atanan ilköğretim okulu sınıf öğretmenlerinin yeterlik düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 48, 531-556.
- Saracaloğlu, A.S. ve Yenice, N. (2009). Fen Bilgisi ve Sınıf Öğretmenlerinin öz-yeterlik inançlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 5(2), 244-260.
- Schunk, D. H. ve Pajares, F. (2002). *The development of academic self-efficacy; chapter in Development of Achievement Motivation* (Editors: Wigfield, A., ve Eccles, J.). San Diego: Academic Press.
- Şahin-Taşkın, Ç. ve Hacıömeroğlu, G. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının özyeterlik inançları: nicel ve nitel verilere dayalı bir inceleme. *İnönü Üniversitesi Eğitim fakültesi Dergisi*, 11(1), 21-40.
- Tschannen-Moran, M., & Woolfolk-Hoy, A. (2001) Teacher efficacy: Capturing an elusive concept. *Teaching and Teacher Education*, 17, 783-805.
- Üstüner, M., Demirtaş, H., Cömert, M. ve Özer, N. (2009). Ortaöğretim öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları. *Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(17), 1-16.
- Yılmaz, G. (2007) *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Deneyimlerinin Fen Öğretimi Öz Yeterlilik ve Sınıf Yönetimi İnançlarına Olan Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yılmaz, K. ve Çokluk-Bökeoğlu, Ö. (2008). İlköğretim okulu öğretmenlerinin yeterlik inançları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(2), 143-167.
- Zimmerman, B. J., Bandura, A. ve Martinez-Pons, M. (1992). Self-motivation for academic attainment: the role of self-efficacy beliefs and personal goalsetting. *American Educational Research Journal*, 29(3), 663-676.